

Sygn. akt XV Ca 1404/14

POSTANOWIENIE

Dnia 17 marca 2015 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Ewa Fras-Przychodni

Sędziowie: SSO Joanna Andrzejak-Kruk (spr.)

SSR del. Ewa Markowicz

Protokolant: prot. sąd. Agata Lipowicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 marca 2015 r. w Poznaniu

sprawy z wniosku D. H.

przy udziale (...) Spółka z o.o. w P.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawczynię

od postanowienia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim Zamiejscowy Wydział z siedzibą w Wolsztynie

z dnia 5 września 2014 r.

sygn. akt X Ns 28/13

postanawia:

oddalić apelację.

/-/ J. Andrzejak-Kruk /-/ E. Fras-Przychodni /-/ E. Markowicz

UZASADNIENIE

Wnioskiem złożonym w dniu 23.05.2012r. wnioskodawczyni D. H. wystąpiła o ustanowienie na należącej do niej nieruchomości położonej w T., działka nr (...), zapisanej w księdze wieczystej KW nr (...) Sądu Rejonowego w W. służebności przesyłu na rzecz uczestnika (...) Spółka z o.o. w P., polegającej na eksploatacji linii elektroenergetycznej niskiego napięcia w pasie technologicznego o szerokości 3 m – za jednorazowym wynagrodzeniem w kwocie 9.555,- zł. Wnioskodawczyni wniosła też o zasądzenie na swoją rzecz od uczestnika kosztów sądowych i kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uczestnik w odpowiedzi na wniosek domagał się jego oddalenia podnosząc zarzut zasiedzenia służebności gruntowej o treści służebności przesyłu. Uczestnik wskazał, że jest właścicielem linii elektroenergetycznych w miejscowości T., w tym linii niskiego napięcia, która została wybudowana po 1945r., zaś wyremontowana w 1978r. Grunt pod linią zajmowany jest więc od ponad 60 lat, przy czym do 1.02.1989r. władztwo wykonywane było na rzecz Skarbu Państwa, a następnie na rzecz przedsiębiorstwa państwowego, którego uczestnik jest następcą prawnym.

Postanowieniem z dnia 5.09.2014r., sygn. akt X.Ns.28/13 Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim Zamiejscowy Wydział z siedzibą w Wolsztynie: 1) oddalił wnioski; 2) nakazał wnioskodawcy uiszczenie na rzecz Skarbu Państwa kwoty 1.831,56 zł tytułem zwrotu poniesionych wydatków.

Jako podstawę powyższego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy wskazał następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

D. H. jest właścicielką nieruchomości składającej się z działki nr (...) zapisanej w księdze wieczystej nr (...) Sądu Rejonowego w G. Zamiejscowego Wydziału Ksiąg Wieczystych z siedzibą w W.. Przez działkę tę przebiega linia energetyczna niskiego napięcia (...) oznaczona jako O66/2; posadowione są na niej trzy słupy przesyłowe. Działka nie jest objęta miejscowym planem zagospodarowania gminy W., natomiast w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania znajduje się na obszarze oznaczonym jako teren zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z dopuszczeniem nieuciążliwej działalności gospodarczej. Słup przesyłowy oraz naziemne przewody elektryczne ograniczają swobodne wykorzystanie nieruchomości do celów wynikających z jej przeznaczenia. Obszar, na którym wnioskodawcy ma ograniczoną możliwość korzystania ze swojej nieruchomości, to 192 m⁽⁽²⁾⁾ (trzy słupy przesyłowe oraz strefa ograniczonego korzystania). Na nieruchomości nie została ustanowiona służebność związana z przesyłem energii. Wartość wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu to 4.100,-zł. Uczestnik przed wniesieniem niniejszej sprawy odmówił zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu.

Przebiegająca przez nieruchomość wnioskodawcy linia energetyczna powstała przed 1978r., a 1978r. nastąpił jej remont. Co najmniej od tego momentu jest to linia czynna, przesył energii był do chwili obecnej stały. Linia zasilana jest z głównego punktu zasilania ((...)) na działce (...) w W., który został uruchomiony w dniu 30.04.1981r. (przed powstaniem (...) na działce (...) linie energetyczne zasilane były z działki (...)). Działka (...) zapisana jest w księdze wieczystej (...). Właścicielem nieruchomości jest Skarb Państwa, a wieczystym użytkownikiem (...) Sp. z o.o. (wpis z 08.06.2007r.). W aktach księgi wieczystej (...) znajduje się decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Z. z dnia 10.05.1994r. stwierdzająca nabycie prawa użytkowania wieczystego działek z tej księgi przez Zakład (...) z dniem 05.12.1990r. Jako pierwszy wieczysty użytkownik w księdze figuruje: (...) SA w Z. (wpis 20.06.1995r.), następnie (...) SA z siedzibą w P. (wpis 17.02.2006r.) i następnie (...) Sp. z o.o. Księga wieczysta (...) powstała na podstawie wniosku z 2.12.1995r. po odłączeniu od księgi wieczystej nr (...). W księdze wieczystej (...) jako pierwszy właściciel od 1957r. figuruje M. M., a następnie Skarb Państwa na podstawie umowy sprzedaży z dnia 7.12.1967r. Księga wieczysta zawiera jednak szereg wpisów przyłączanych i odłączanych działek (z księgi wieczystej (...)). Księga wieczysta (...) została zamknięta, a do tej księgi wcześniej były przeniesione grunty z księgi wieczystej K. D. K. D. – własność: Skarb Państwa (wpisano 16.10.1961r. i 14.11.1946r.). Zmieniała się również numeracja samej działki, na której obecnie znajduje się (...). Działka (...) powstała z podziału działki ewidencyjnej (...) ((...)). Działka (...) powstała z podziału działki ewidencyjnej (...) (...) Działka (...) powstała z podziału działki (...). Działka (...) powstała z parceli katastralnej nr (...) (od 1939 roku) zapisanej w mat. (...), księga wieczysta D. (...) K..

Nieruchomość zapisana obecnie w księdze wieczystej nr (...) stanowiła własność osób fizycznych – od 1913r. S. C., od 1.05.1990r. (wskutek zasiedzenia) małżonków K. i M. I., od 15.01.2007r. wnioskodawcy.

Na podstawie zarządzenia z dnia 30.12.1977r. w (...) Zakładów (...) wyodrębniony został Zakład (...). W 1985r. powstało przedsiębiorstwo państwowe o nazwie Z. (...), w którego skład wchodził Zakład (...). W 1989r. doszło do podziału i wyodrębnienia Zakładu (...) – na bazie Zakładu (...). W 1991r. doszło do kolejnego podziału i powstania Zakładu (...) tylko na bazie tego zakładu (Minister Przemysłu wydał zarządzenie z dnia 8.05.1991r. o utworzeniu z dniem 1.07.1991r. Przedsiębiorstwa Państwowego Zakład (...) w Z. i wydzieleniu mienia). W 1993r. nastąpiło przekształcenie Zakładu (...) w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa pod nazwą (...) Spółka Akcyjna w Z.. W 2003r. nastąpiło przekształcenie (...) S.A. w (...) S.A. w P. a następnie do kolejnego przekształcenia w (...) Sp. z o.o. w P..

Powyższy stan faktyczny, częściowo bezsporny, Sąd Rejonowy ustalił na podstawie dokumentów, zeznań świadka J. H., przesłuchania wnioskodawcy oraz opinii biegłego J. A. (2). Okoliczności dotyczące przekształceń

przedsiębiorstw państwowych i spółek będących poprzednikami uczestnika oraz wpisów księgach wieczystych były natomiast Sądowni znane z urzędu, na co zwrócono uwagę uczestnikom na rozprawie w dniu 5.09.2014r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał wniosek za niezasadny.

Sąd wyjaśnił, że z dniem 3.08.2008r. weszły w życie przepisy art. 305¹–305⁴ k.c., wprowadzające służebność przesyłu oraz przytoczył ich treść. W niniejszej sprawie bezsporne było, iż przez należącą do wnioskodawczyni działkę nr (...) przebiega linia energetyczna należąca do uczestnika, przy czym nieruchomości nie jest obciążona służebnością związaną z przesyłem energii. Można było również przyjąć domniemanie faktyczne (art. 231 k.p.c.), iż ustanowienie odpowiedniej służebności jest konieczne dla właściwego korzystania z urządzeń linii energetycznej (słupa, przewodów). Trudno bowiem wyobrazić sobie, aby przesył energii mógł istnieć w razie przerwy w linii bądź by usunięcie jakiejś awarii mogło nastąpić bez wkroczenia na daną nieruchomość (przy tym uczestnik nie kwestionował zakresu służebności określonego przez wnioskodawczynię we wniosku). Właścicielka nieruchomości przed wniesieniem sprawy wystąpiła do uczestnika o zawarcie stosownej umowy, natomiast uczestnik odmówił (fakt niezaprzeczony – art. 230 k.p.c.). Sąd omówił następnie kwestię wynagrodzenia należnego od przedsiębiorcy na rzecz właściciela nieruchomości obciążonej. Oraz wydaną na tę okoliczność opinię biegłego z dziedziny geodezji i wyceny nieruchomości.

Sąd uznał, że wniosek wnioskodawczyni podlegał jednak oddaleniu, gdyż uzasadniony był zarzut zasiedzenia służebności, który miał charakter tamujący w stosunku do jej roszczenia.

Sąd podkreślił, że dopuszczalne jest ustalanie faktu nabycia prawa przez zasiedzenie w innej sprawie niż w postępowaniu o zasiedzenie (por. wyrok SN z dnia 12.12.2008r., II CSK 389/08). Zasadność zarzutu winna być przy tym wykazana przez uczestnika postępowania. Przedmiotem zasiedzenia może być służebność o określonej treści (por. postanowienie SN z dnia 18.10.2007r., III CSK 90/07). Istota służebności sprowadza się do korzystania przez przedsiębiorcę z cudzej nieruchomości w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego funkcjonowania urządzeń przesyłowych. Wykazanie zasiedzenia służebności przesyłu czy też służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu poprzez wykazanie eksploatacji linii przez określony czas, powoduje brak możliwości uwzględnienia wniosku o ustanowienie takiej służebności, skoro ona już istnieje.

Sąd rozważył następnie, czy przepisy dotyczące zasiedzenia służebności przesyłu mogą znaleźć zastosowanie do stanu istniejącego przed wejściem ich w życie. Ustaliła się dość spójna linia w orzecznictwie SN, wskazująca na możliwość nabycia w drodze zasiedzenia służebności gruntowej (art. 292 k.c.), której treść obejmuje prawo do utrzymywania urządzeń przesyłowych. Sąd powołał się w tym zakresie na uchwałę z dnia 17.01.2003r., III CZP 79/02, postanowienie z dnia 8.09.2006r. II CSK 112/06 i postanowieniu z dnia 4.10.2006r. Przytoczył także uchwałę z dnia 7.10.2008r., III CZP 89/98, zgodnie z którą przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa. Stanowisko to oparte jest na wykładni funkcjonalnej i zdaniem Sądu Rejonowego budzi wątpliwości. W braku wyraźnego przepisu regulującego tę kwestię byłoby trudne do przyjęcia, iż dany stan faktyczny miałby być oceniany w świetle przepisów, które w chwili trwania danego stanu jeszcze nie istniały. Ponieważ zasiedzenie stanowi ingerencję w sferę własności, przeciwstawienie się przez właściciela stanowi prowadzącemu do zasiedzenia wymagałoby od tegoż właściciela umiejętności antycypacji działań ustawodawczych (obszernie kwestię tę omawia – z powołaniem m.in. na treść art. XLI i LXIV Przepisów wprowadzających Kodeks cywilny – Michał Godlewski w artykule „Zasiedzenie służebności przesyłu” zamieszczonym w „Monitorze Prawniczym” nr 7/2010r.). Sąd stanął zatem na stanowisku, iż nie można nabyć w drodze zasiedzenia służebności przesyłu przed dniem 3.08.2008r.; gdyby bieg terminu zasiedzenia skończył się przed tą datą, to możliwe byłoby tylko zasiedzenie służebności gruntowej. Natomiast jeśli stan faktyczny istniejący przed dniem 3.08.2008r. prowadził do zasiedzenia służebności gruntowej, ale bieg terminu zasiedzenia nie skończył się przed tą datą, wówczas można go zaliczyć na poczet okresu wymagalnego do zasiedzenia służebności przesyłu).

Następnie, w związku z treścią art. 292 zd. 2 k.c., Sąd przytoczył przepisy dotyczące zasiedzenia obowiązujące w okresie, którego dotyczy niniejsze postępowanie, tj. § 927 Kodeksu cywilnego niemieckiego z 1896r. obowiązującego na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej, art. 50 dekretu z dnia 11.10.1946r. Prawo rzeczowe, art. XXXIII i art. XXXIV dekretu z dnia 11.10.1946r. Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych, art. 172, 176 i 177 k.c. w brzmieniu obowiązującym do 30.09.1990r. i od 1.10.1990r., art. XLI ustawy z dnia 23.04.1964r. Przepisy wprowadzające kodeks cywilny oraz art. 9 i 10 ustawy z dnia 28.07.1990r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny. W świetle powyższych przepisów niezbędną przesłanką zasiedzenia jest posiadanie samoistne, które w przypadku zaś służebności polega na korzystaniu z cudzej nieruchomości w zakresie służebności określonego rodzaju. Drugą przesłankę stanowi wpływ czasu uzależniony od kwalifikacji posiadania: dobra wiara posiadacza polega na tym, że z przyczyn usprawiedliwionych nie wie on o tym, że prawo własności mu nie przysługuje; ze złą wiarą będziemy mieli do czynienia wówczas, gdy osoba ma świadomość, że nie przysługuje jej prawo własności albo też nie ma tej świadomości, jednakże powinna ją mieć, gdyby postępowała z należytą starannością i zgodnie z zasadami współzycia społecznego. Sąd zaaprobował zatem stanowisko restrykcyjne wyrażone w uchwale składu 7 sędziów SN z dnia 06.12.1991r. (III CZP 108/91, OSNCP 4/92, poz. 48). Za doniosłą Sąd uznał ponadto okoliczność, kto był właścicielem nieruchomości, na której wnioskowane jest ustanowienie służebności przesyłu. Jeśli bowiem właścicielem byłby Skarb Państwa, to możliwość zasiedzenia służebności otwarła się dopiero z dniem 1.10.1990r. Wprawdzie art. 10 ustawy z dnia 28.07.1990r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny daje możliwość skrócenia okresu wymaganego do zasiedzenia o czas sprzed 1.10.1990r., lecz nie więcej niż o połowę. Określenie „nie więcej niż o połowę” odnosi się do okresu zasiedzenia przewidzianego w kodeksie cywilnym, a więc do dwudziestu i trzydziestu lat (czyli maksymalne skrócenie wynosi odpowiednio dziesięć i piętnaście lat). Z przekształceniami zakładu energetycznego związana jest nadto kwestia jednolitości władzy państwowej. Do dnia 31.01.1989r. przepis art. 128 k.c. przewidywał, że własność państwowa przysługuje niepodzielnie państwu, a państwowe osoby prawne, w granicach swej zdolności prawnej, wykonują w imieniu własnym względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. Oznacza to, że korzystanie przez przedsiębiorstwo państwowe z nieruchomości w sposób odpowiadający treści służebności gruntowej, prowadzące do zasiedzenia służebności gruntowej przed dniem 1.02.1989r., stanowiło podstawę do nabycia tej służebności, ale nie przez owo przedsiębiorstwo lecz przez Skarb Państwa. Tym niemniej uczestnik mógł doliczyć do okresu swojego posiadania okres posiadania sprzed dnia 1.02.1989r. (por. uchwał SN z dnia 17.12.2008r., I CSK 171/08 oraz inne powołane tam orzeczenia SN). Sąd zgodził się ponadto z tezą wyrażoną w postanowieniu SN z dnia 10.04.2008r., IV CSK 21/08, iż służebność gruntowa może być ustanowiona na rzecz zarówno właściciela, jak i wieczystego użytkownika nieruchomości władnącej.

W przedmiotowej sprawie bezsporne były kwestie dotyczące własności nieruchomości wnioskodawczyni; przysługujące jej prawo własności wynikało wprost z treści księgi wieczystej, jej poprzedników – również z akt wieczystoksięgowych, a dane z okresu wcześniejszego z akt dotyczących zasiedzenia. Znalazło to też uzupełnienie w zeznaniach wnioskodawczyni, która przedstawiała okoliczności niesprzecznie z doświadczeniem życiowym i generalnie zgodnie z innymi dowodami, stąd zeznania te były wiarygodne. Niekwestionowana i znana Sądowi z urzędu (w oparciu o dane zebrane w analogicznej sprawie) była kwestia własności i wieczystego użytkownika działki, na której znajduje się (...). Zdaniem Sądu zasadne jest uznanie za władnącą nieruchomości z (...) z uwagi na usytuowanie tam Głównego Punktu Zasilania, albowiem to stamtąd zasilana jest na nieruchomości wnioskodawczyni, a ułatwienie funkcjonowania przedsiębiorstwa może, w okolicznościach konkretnej sprawy, stanowić jednocześnie zwiększenie użyteczności nieruchomości należącej do tego przedsiębiorstwa. Sąd stanął na stanowisku, iż do zasiedzenia przed 3.08.2008r. niezbędnym było wskazanie takiej nieruchomości władnącej, gdyż w przeciwnym wypadku zasiedzenie płynęłoby w sposób niezgodny z ówczesnymi przepisami i byłoby to usankcjonowane post factum, zaskakując właścicieli nieruchomości. Uczestnik przedstawił jednak niekwestionowany dokument (wiarygodny również dlatego, że dla uczestnika byłoby korzystne wykazywanie jako władnącej obecnej działki (...) od samego początku okresu zasiedzenia), że (...) na działce (...) powstał w dniu 30.04.1981r. Tym samym okres zasiedzenia mógł, zdaniem Sądu, być liczony dopiero od tej daty – uczestnik nie wykazał przesłanek warunkujących płynięcie okresu zasiedzenia przed tą datą.

Jeśli chodzi o moment wejścia w posiadanie służebności przesyłu (służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu), to Sąd zaakceptował pogląd, że jest to już chwila wejścia na grunt w celu wybudowania urządzenia służącego do przesyłania energii elektrycznej, gdyż już wtedy ujawniają się w sposób ewidentny ograniczenia właściciela we władaniu jego nieruchomością (por. postanowienie SN z dnia 24.05.2013r., V CSK 287/12). Dla posiadania ważne jest istnienie i funkcjonowanie trwałego i widocznego urządzenia (a takim są niewątpliwie napowietrzne linie elektroenergetyczne), w związku z tym nie ma większego znaczenia, czy np. na nieruchomości byli dodatkowo widywani pracownicy uczestnika dokonujący jakichś napraw ani nawet czy nastąpiły jakieś przerwy w przepływie energii; posiadanie nie musi być wykonywane ciągle lecz stosownie do potrzeb. Dokumenty złożone przez uczestnika w kopiach, a poświadczone za zgodność z oryginałem – dotyczące powstania linii – są wiarygodne jako powstałe przed szeregiem lat (a więc bez związku z niniejszym postępowaniem) i dla celów niezwiązanych z kwestią służebności czy zasiedzenia (przy tym kwestionowane były tylko zwykłe kserokopie). Dokumenty te wszakże same w sobie nie dają jednoznacznego obrazu sprawy, gdyż brak jest elementu wyjaśnienia ich znaczenia i powiązania z linią na danej nieruchomości, z nieruchomością zawierającą (...), kwestii stałości przebiegu linii. Takim „łącznikiem” były natomiast zeznania świadka J. H.. Wiarygodności temu świadkowi nie odbiera to, iż jest on pracownikiem uczestnika, a także to czy ma bezpośrednią wiedzę o budowie danej linii. Świadek zeznawał logicznie, konkretnie, wyjaśnił, skąd czerpał swoją wiedzę (posiadana dokumentacja wewnętrzna, praktyka). Również doświadczenie życiowe nie pozwala przyjąć, aby nieprawdą były zeznania o wieloletnim korzystaniu z danej linii. Sama wnioskodawczyni podała, że linia była tam już przed 1978r. Zeznania świadka J. H. nie pozwalają jednak na przyjęcie, iż linia była wybudowana i eksploatowana już bezpośrednio po 1945r. (świadek wskazywał bowiem 1978r.). Zatem we wzajemnym powiązaniu przedstawionych dokumentów, zeznań wnioskodawczyni i zeznań świadka J. H. można przyjąć, iż przesył energii elektrycznej przez nieruchomość wnioskodawczyni trwał od 1978r. Brak jest natomiast informacji o podstawie przeprowadzenia linii przez nieruchomość wnioskodawcy. Art. 339 k.c. wprowadza wprawdzie domniemanie samoistności posiadania, jednakże jest to domniemanie wzruszalne, a zwłaszcza mając na uwadze istnienie ksiąg wieczystych Sąd popiera stanowisko restrykcyjne w ocenie dobrej wiary (przy czym z reguły przedsiębiorca - posiadacz służebności przesyłu jest uznawany za posiadacza służebności w złej wierze; uchwała SN z dnia 17 czerwca 2005r. , III CZP 29/05, wyrok SN z dnia 29 stycznia 2008r., IV CSK 410/07).

W realiach niniejszej sprawy przesłanki zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu przed dniem powstania (...) na działce (...) nie zostały spełnione (od wykazanej daty 1978r. do czasu powstania (...) na działce (...) nie upłynął okres zasiedzenia nawet w dobrej wierze). Natomiast w momencie powstania (...) na działce (...), którą należy uznać za nieruchomość władnącą, otwierał się okres prowadzący do zasiedzenia w złej wierze (gdyż również w tym momencie brak było podstawy do dokonywania przesyłu energii przez nieruchomość wnioskodawczyni), co w świetle przytoczonych przepisów dotyczących okresów zasiedzenia (z uwzględnieniem przepisów przechodnich) umożliwiało zasiedzenie z dniem 1.05.2011r. Byłoby to zasiedzenie służebności przesyłu przez uczestnika przy doliczeniu wcześniejszego okresu posiadania (również posiadania służebności gruntowej w odpowiadającej służebności przesyłu) i posiadania poprzedników prawnych uczestnika (od Skarbu Państwa – konkretnie Zakładu (...)). Przekształcenia podmiotowe w tym okresie były Sądowi znane z urzędu z innej sprawy, a wnioskodawca nie wnosił o odrębne przeprowadzenie dowodów na te okoliczności, przy tym znajdowało to także potwierdzenie w dokumentach dotyczących przekształceń przedłożonych przez uczestnika postępowania. Sąd dalej przywołał poglądy orzecznictwa, według których przeniesienie posiadania ze Skarbu Państwa na poprzednika prawnego wnioskodawcy oraz na samego wnioskodawcę stanowiło warunek zastosowania art. 176 § 1 k.c. Rozróżnić należy możliwość rozpoczęcia przez przedsiębiorstwo państwowe od 1.02.1989r. posiadania prowadzącego do zasiedzenia na ich rzecz od możliwości doliczenia do tego posiadania czasu posiadania poprzedników. Zarządzenie Ministra Przemysłu z dnia 8.05.1991r. o utworzeniu z dniem 1.07.1991r. Przedsiębiorstwa Państwowego Zakład (...) w Z. i wydzieleniu mienia stanowiło dokument w rozumieniu art. 348 zd. 2 k.c.; wobec treści tego dokumentu przeniesienie posiadania ze Skarbu Państwa na to przedsiębiorstwo państwowe nastąpiło z dniem jego utworzenia, tj. z dniem 1.07.1991r. Przedsiębiorstwo to mogło zatem doliczyć czas posiadania swoich poprzedników. Jednakże Sąd Rejonowy przyjął jednak inne stanowisko, które również doczekało się wyrażenia w orzecznictwie: okoliczności, które mogą świadczyć o przeniesieniu posiadania w rozumieniu art. 348-351 k.c., to, poza decyzją uwłaszczeniową

lub komunalizacyjną, również zwykle wydanie przedmiotu posiadania podmiotowi, który przed 1.02.1989r. był posiadaczem zależnym lub dzierżycielem służebności (por.: postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14.10.2011r., III CSK 251/10; z dnia 20.11.1997r., III CKU 73/97, z dnia 25.01.2006r., I CSK 11/05, z dnia 11.12.2008r., II CSK 314/08, z dnia 17.12.2010r., III CZP 108/10 i z dnia 9.02.2012r., III CZP 93/11). Nie jest zatem istotne, że nieruchomości w zakresie służebności posiadały kolejno różne jednostki państwowe i żadna z nich nie była posiadaczem przez okres wymagany do nabycia przez zasiedzenie, lecz istotne jest, aby łączny okres posiadania był wystarczający do zasiedzenia. Powoływane przez wnioskodawczynię orzeczenie SN z dnia 8.04.2014r., III CZP 87/13 nie znajduje natomiast zastosowania w niniejszej sprawie. Wykonywanie uprawnień w zakresie wynikającym z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, stanowiącej tytuł prawny do ich wykonywania, nie prowadzi do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu. Nie oznacza to tylko niemożności uwzględnienia zarzutu zasiedzenia, lecz wskazuje na administracyjny tytuł do władania przez przedsiębiorcę przesyłowego w określonym zakresie nieruchomością właściciela.

Mając powyższe na względzie Sąd Rejonowy oddalił wniosek o ustanowienie służebności przesyłu, zaś o kosztach należnych od wnioskodawczyni na rzecz Skarbu Państwa orzekł na podstawie art. 113 ust. 1 w zw. z art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 28.07.2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 520 § 2 k.p.c.

Apelację od powyższego postanowienia złożyła wnioskodawczyni, zaskarżając je w całości oraz zarzucając:

- 1) niedopuszczalne ustalenie okoliczności faktycznych w oparciu o zeznania świadka, który opierał się wyłącznie na wiedzy pośredniej, w istocie referując zawartość dokumentacji uczestnika – tj. naruszenie zasady bezpośredniości i faktyczne delegowanie na świadka uprawnienia do analizy i oceny materiału dowodowego;
- 2) dokonanie dowolnej oceny materiału dowodowego i uznanie, że od 1981r. rozpoczął bieg termin zasiedzenia służebności gruntowej o treści służebności przesyłu w sytuacji, gdy z przedłożonej przez uczestnika dokumentacji w żaden sposób nie wynika, aby dotyczyła urządzeń przesyłowych znajdujących się na nieruchomości wnioskodawczyni;
- 3) naruszenie art. 232 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 6 k.c. poprzez ustalenie stanu faktycznego w oparciu o dowody niezawnioskowane przez uczestnika, co skutkuje naruszeniem zasady kontrydiktoryjności.

W oparciu o powyższe zarzuty wnioskodawczyni domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie na swoją rzecz od uczestnika zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację uczestnik wniósł o jej oddalenie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Nie były zasadne zarzuty naruszenia zasady bezpośredniości w postępowaniu dowodowym (art. 235 § 1 k.p.c.), związane z czynieniem przez Sąd Rejonowy ustaleń faktycznych na podstawie zeznań świadka J. H. (k.95-96). Oczywiście rację ma skarżąca wskazując, że zadaniem świadka jest przekazanie sądowi jego spostrzeżeń o faktach, nie zaś przedstawienie sądów na temat okoliczności, które wynikać mają z dokumentów. Nie znajduje jednak oparcia w materiale sprawy założenie apelacji, iż świadek H. przekazał wiedzę zaczerpniętą ze złożonych przez uczestnika w toku postępowania dokumentów. Świadek rzeczywiście zeznał, że pracuje w przedsiębiorstwie prowadzonym obecnie przez uczestnika od 1986r., ale nie był pytany o to, skąd posiada poszczególne informacje na temat lat poprzednich i przedmiotowej nieruchomości. Świadek podał jedynie, że data przeprowadzenia remontu przedmiotowej linii elektroenergetycznej (1978r.) wynika z planów powykonawczych oraz że dokumenty związane z roszczeniami wnioskodawczyni były przygotowywane w 2008r., gdyż wtedy roszczenia te zostały zgłoszone. Świadek nie odnosił się

natomiast do żadnych konkretnych dokumentów złożonych przez uczestnika do akt sprawy, nie referował ich treści ani nie dokonywał analizy.

Apelacja podważa wartość dowodową zeznań świadka odnośnie: daty budowy linii i stałości jej przebiegu oraz powiązania linii z nieruchomością uczestnika, na której znajduje się główny punkt zasilania. Można przyjąć, że wiedza świadka dotycząca okoliczności sprzed 1986r. ma charakter jedynie pośredni, co rzutuje na moc tego dowodu (art. 233 § 1 k.p.c.). Trzeba natomiast zwrócić uwagę, że sama wnioskodawczyni podczas przesłuchania w charakterze strony podała, że mieszka na nieruchomości od 1977r. lub 1978r. i od tego czasu przedmiotowa linia, opierająca się na 3 słupach, przez cały czas istniała, zaś wybudowana została nawet wcześniej (k.96). Takie ustalenia przyjął Sąd Rejonowy m.in. w oparciu o zeznania wnioskodawczyni i nie zostały one podważone w apelacji. Z kolei świadek H. co najmniej od 1986r. z pewnością miał szanse wiedzieć o źródle zasilania linii elektrycznej i lokalizacji głównego punktu zasilania na działce uczestnika nr (...). Przyjęta przez Sąd Rejonowy data uruchomienia głównego punktu zasilania na tej działce wynika z kolei ze złożonego przez uczestnika dokumentu w postaci „Protokołu odbioru stacji (...)W.” z dnia 31.03.1981r. (k.200-201; ustalono w nim termin usunięcia usterek wymienionych w załącznikach do dnia 30.04.1981r. oraz we wnioskach wskazano, że stacja może być przyjęta do eksploatacji i nadaje się do ruchu po sprawdzeniu usunięcia tych usterek). Dokument ten Sąd Rejonowy uznał za wiarygodny, a ocena ta nie była podważana w apelacji.

Nie można zgodzić się ze skarżącą, iż doszło do naruszenia przez Sąd Rejonowy zasady kontradiktoryjności czy wręcz – jak ujmuje to apelacja – „nieuzasadnionego preferowania interesów uczestnika”. Sąd ten wyraźnie podkreślił, że to na uczestniku spoczywał ciężar wykazania przesłanek zasiedzenia (s. 9 uzasadnienia), zaś rozpoznając zasadność zarzutu zasiedzenia opierał się na materiale dowodowym przez niego zaoferowanym. Uczestnik podniósł zarzut zasiedzenia już w odpowiedzi na wniosek i w tymże piśmie oraz w kolejnych pismach procesowych zgłaszał dowody na potwierdzenie swego stanowiska (tj. dokumenty oraz zeznania świadka). Okoliczności znane Sądowi Rejonowemu z urzędu, zakomunikowane na rozprawie 5.09.2014r., dotyczyły natomiast kolejnych przekształceń przedsiębiorstwa państwowego i następnie spółek będących poprzednikami prawnymi uczestnika oraz wpisów w księgach wieczystych prowadzonych dla nieruchomości obejmującej działkę nr (...) (k.225-226). Na pierwszą grupę okoliczności powoływał się jednak również uczestnik w odpowiedzi na wniosek, składając dokumenty w celu ich wykazania (k.34-55), a Sąd Rejonowy w oparciu o fakty znane mu z urzędu jedynie uszczegółowił te informacje. Druga grupa okoliczności dotyczyła natomiast stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księgach wieczystych i podstawy wpisów, a są to dane, które – jak wskazuje praktyka – sąd bada z urzędu w każdej sprawie dotyczącej nieruchomości, w tym w sprawie, której przedmiotem jest zasiedzenie. Od stanu prawnego nieruchomości w poszczególnych okresach może bowiem zależeć sama dopuszczalność biegu zasiedzenia (na przepisy te powołał się Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia).

Chybiony jest zarzut, iż Sąd Rejonowy „samowolnie” przyjął datę 30.04.1981r. jako początek biegu terminu zasiedzenia. W sprawie o stwierdzenie zasiedzenia sąd nie jest związany wnioskiem w zakresie daty nabycia prawa (art. 677 § 1 k.p.c. w zw. z art. 610 § 1 k.p.c.). Z uwagi na podniesienie zarzutu zasiedzenia w toku niniejszego postępowania – jako tamującego roszczenie wnioskodawczyni o ustanowienie służebności przesyłu – Sąd Rejonowy zobowiązany był rozważyć, czy uczestnikowi nie przysługuje już stosowna służebność (przesyłu lub gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu) nabyta w drodze zasiedzenia (art. 292 k.c. w zw. z art. 172 i nast. k.c. oraz art. 305⁴ k.c.). Również w tym wypadku należy przyjąć, że sąd nie był związany jakąkolwiek podaną przez uczestnika datą nabycia służebności. Uczestnik twierdził zresztą, że on sam a wcześniej jego poprzednicy korzystali z przedmiotowej nieruchomości w celu przesyłu energii elektrycznej od ponad 60 lat; w tych granicach Sąd Rejonowy zbadał zarzut.

Wbrew przekonaniu skarżącej, wyeliminowanie ustaleń Sądu I instancji odnośnie „powiązania” linii elektroenergetycznej biegnącej przez jej nieruchomość z nieruchomością uczestnika obejmującą działkę nr (...) nie prowadziłoby do wniosku, że zarzut zasiedzenia nie został wykazany. Sąd Rejonowy okoliczność tę uznał za istotną, gdyż nie podzielił stanowiska przyjętego przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7.10.2008r. (III CZP 89/98, publ. Biul. SN 2008/10/7), zgodnie z którym przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie

w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa. Sąd Rejonowy stwierdził jedynie dopuszczalność nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej, z tym że w takim wypadku – zgodnie z art. 285 k.c. – wymagane było ustalenie nieruchomości władnącej, której użyteczność została zwiększona poprzez posiadanie służebności gruntowej. Jako nieruchomość władnącą potraktował z kolei działkę nr (...), na której w dniu 30.04.1981r. uruchomiono główny punkt zasilania, i od tej właśnie daty liczył bieg terminu zasiedzenia. Podejście zaprezentowane przez Sąd Rejonowy jest jednak sprzeczne z jednolitą obecnie linią orzecniczą Sądu Najwyższego. Należy przy tym podkreślić, że chodzi w istocie o nabycie w drodze zasiedzenia na rzecz przedsiębiorstwa służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22.05.2013r. (III CZP 18/13, publ. OSN 2013/12/139), konstrukcja prawna służebności przesyłu (art. 305¹-305⁴ k.c.) została ukształtowana z jednoznaczną intencją potwierdzenia dotychczasowej praktyki orzecniczej, która konsekwentnie przyjmowała możliwość ustanowienia na nieruchomości służebności gruntowej pozwalającej na korzystanie ze znajdujących się na niej urządzeń przesyłowych przez przedsiębiorcę wykorzystującego je w swojej działalności gospodarczej. Dla kwestii zasiedzenia takiej służebności kluczowe znaczenie miały natomiast uchwały z dnia 17.01.2003r. (III CZP 79/02, publ. OSN 2003/11/142) oraz z dnia 7.10.2008r. (III CZP 89/08, publ. Biul. SN 2008/10/s.8). Przyjęto w nich, że możliwe jest nabycie przez zasiedzenie służebności gruntowej o cechach odpowiadających służebności przesyłu, uregulowanej następnie w art. 305¹-305⁴ k.c. Szczególnie istotna była druga uchwała, w której posłużono się określeniem „służebność odpowiadająca treści służebności przesyłu” oraz dopuszczono nabycie jej przez zasiedzenie na rzecz przedsiębiorcy. Stanowisko to zostało podzielone w późniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. m.in. uchwała siedmiu sędziów z dnia 9.08.2011r., III CZP 10/11, publ. OSN 2011/12/129, wyrok z dnia 12.12.2008r., II CSK 389/08, niepubl. oraz postanowienia: z dnia 26.07.2012r., II CSK 752/11, Glosa 2013/1/s.58; z dnia 18.04.2012r., V CSK 190/11, niepubl. i z dnia 6.07.2011r., I CSK 157/11, publ. OSNC-ZD 2012/B/45). Sąd Najwyższy w omawianej uchwale z dnia 22.05.2013r. zdecydował się zaś powtórzyć ten pogląd, gdyż uchwała z 7.10.2008r., przy ogólnej akceptacji doktryny, stała się także przedmiotem wypowiedzi krytycznych, kwestionujących możliwość nabycia omawianego rodzaju służebności gruntowej. Konsekwentnie jednak Sąd Najwyższy przyjął, że przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia na rzecz przedsiębiorcy służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu.

Służebność przesyłu, w przeciwieństwie do służebności gruntowej, nie została powiązana z nieruchomością władnącą. Ma ona na celu umożliwienie przedsiębiorcy właściwego korzystania z urządzeń, których jest właścicielem, a zatem, które wchodzi w skład jego przedsiębiorstwa (art. 55¹ k.c.). Ustanowienie służebności przesyłu następuje na rzecz przedsiębiorcy, a jej nabycie w drodze zasiedzenia następuje przez przedsiębiorcę, a nie na rzecz właściciela nieruchomości władnącej lub przez takiego właściciela. Przy instytucji przesyłu kategoria „nieruchomości władnącej” w ogóle nie występuje. Oznaczenie takiej nieruchomości jest więc dla ustanowienia lub nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu niepotrzebne (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7.10.2008r.). Okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. podlega zaś doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności (por. uchwała Sądu Najwyższego dnia 22.05.2013r.)

W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy ustalił (w oparciu o dokumenty oraz zeznania wnioskodawczyni i świadka J. H.), iż przedmiotowe urządzenia przesyłowe zostały wybudowane na nieruchomości wnioskodawczyni przed 1978r., w 1978r. nastąpił ich remont i co najmniej od tego czasu jest to linia czynna, przez którą odbywa się przesył energii elektrycznej. Oznacza to, że bieg terminu zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu można liczyć od dnia 31.12.1978r. Jak słusznie stwierdził bowiem Sąd Rejonowy, przedsiębiorca posiada służebność (w rozumieniu art. 292 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. i art. 352 k.c.) od chwili wejście na grunt w celu wybudowania urządzenia służącego do przesyłania energii elektrycznej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24.05.2013r., V CSK 287/12, publ. OSN 2014/2/20). Początkowo zasiedzenie bieгло przy tym na rzecz Skarbu Państwa (z uwagi na art. 128 k.c. w pierwotnym brzmieniu), a następnie na rzecz przedsiębiorstwa państwowego będącego poprzednikiem prawnym uczestnika oraz samego uczestnika. Prowadzi to do wniosku, że 30-letni termin zasiedzenia upływał z dniem

31.12.2008r. – na rzecz uczestnika, który nabył zorganizowaną część przedsiębiorstwa na podstawie umowy z dnia 30.06.2007r. (art. 172 § 2 k.c. i art. 176 § 1 k.c. w zw. z art. 9 ustawy z dnia z dnia 28.07.1990r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 55, poz. 321). Podniesiony przez uczestnika zarzut zasiedzenia służebności przesyłu okazał się więc zasadny, co musiało skutkować oddaleniem wniosku o ustanowienie tej służebności.

W tym stanie rzeczy i na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawczyni.

/-/ Joanna Andrzejak-Kruk /-/ Ewa Fras-Przychodni /-/ Ewa Markowicz